

Κεφάλαιο 5. Αναπτυξιακό Όραμα

Το αναπτυξιακό όραμα που ακολουθεί αντανακλά την θέληση της κοινότητας του Τροόδους να επιλέξει το δυναμικό σενάριο της αναζωογόνησης της Περιοχής Τροόδους. Υιοθετεί προς τούτο, το πρότυπο της εδαφικής ανάπτυξης καθώς και τις ιδέες, αξίες και αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, προσαρμόζοντάς την στην γεωγραφική πραγματικότητα της περιοχής (οικισμός, κοινότητα, ιστορικές περιοχές, ορεινή οικονομία, περιβάλλον και κληρονομιά) στην οποία θα εφαρμοσθεί. Το όραμα αυτό εκφράζει τελικά, τη βούληση μιας δυναμικής παρέμβασης της τοπικής κοινωνίας με την αρωγή της Κυπριακής Δημοκρατίας σε όλους τους τομείς που συνιστούν τον ορεινό χώρο της περιοχής του Τροόδους.

5.1 Διαμόρφωση του αναπτυξιακού οράματος (Μεθοδολογία)

Η εθνική διάσταση της ΕΣΑΟΚ απαίτησε την εφαρμογή μιας μεθοδολογίας πολύ πιο σύνθετης, πολύπλοκης και χρονοβόρας. Η διαμόρφωση και η διατύπωσή του αναπτυξιακού οράματος εντάχθηκαν σε μια πολύμηνη διαδικασία διαβουλεύσεων και συναποφάσεων. Πριν από το στάδιο καθορισμού του οράματος και των στρατηγικών προσανατολισμών, ολοκληρώθηκε μια σειρά από ενδιάμεσα βήματα: τροποποίηση και επικύρωση της διαγνωστικής σύνθεσης (ανάλυση, SWOT και διακυβεύματα), κατηγοριοποίηση των διακυβευμάτων ανά θεματική (πληθυσμός, περιβάλλον, πλαίσιο ζωής, ορεινή οικονομία, πολιτισμός, διακυβέρνηση).

Μεθοδολογία

Για να είναι συνεπής με τις αρχές της Βιώσιμης ανάπτυξης, η διαμόρφωση της του οράματος έγινε με συμμετοχικό τρόπο γεγονός που επιτρέπει στους πολίτες να αισθάνονται μέρος του κοινού οράματος.

Η προοπτική του οράματος συνδέθηκε με τη δυναμική των διαφόρων ομάδων. Πριν την επεξεργασία του οράματος εξετάστηκαν σενάρια με βάση τη σημερινή δυναμική των δρώντων και την επιρροή τους στην τοπική ανάπτυξη. Με τον τρόπο αυτό επιβεβαιώθηκαν οι προθέσεις κινητοποίησης των δρώντων (πχ εναλλακτικός τουρισμός, αύξηση αξίας προϊόντων, συμπλέγματα). Χρησιμοποιήθηκαν γενικοί στόχοι, ευρέως γνωστοί (βελτίωση κοινωνικών υποδομών, μεταφορές, προσέλκυση πληθυσμού, Δήλωση Πολιτικής, κτλ.), οι οποίοι συνέβαλλαν στην κινητοποίηση των δρώντων που ενδιαφέρονται για το μέλλον του τόπου τους. Την ευαισθητοποίηση του πληθυσμού ανέλαβε το Γραφείο Γ. Παπαδούρη.

Στην παραπάνω διαδικασία εντάχθηκαν οι αντιπροσωπευτικές ομάδες και οι ενεργές δυνάμεις του πληθυσμού της περιοχής. Λόγω της Εθνικής Διάστασης της Στρατηγικής, εντάχθηκαν επίσης, εκπρόσωποι της Δημόσιας Διοίκησης (τεχνικές επιτροπές Υπουργείων) ώστε να ληφθούν υπόψη όλες οι απόψεις και διαστάσεις της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής κατάστασης της περιοχής. Η συμπερίληψη όλων αυτών των ομάδων είχε ως στόχο να προετοιμάσει την από κοινού διαμόρφωση ενός εγκάρσιου οράματος για την ανάπτυξη και το μέλλον της περιοχής του Τροόδους.

Η διαμόρφωση του οράματος αποτέλεσε αντικείμενο πολλών συναντήσεων και διαβουλεύσεων καθόλη τη διάρκεια του 2018/αρχές του 2019, με αποτέλεσμα η όλη διαδικασία να ολοκληρωθεί σταδιακά και με συναινετικό τρόπο. Για την προετοιμασία αυτών των συναντήσεων είχε ετοιμασθεί η εικόνα της κάθε ιστορικής περιοχής και του κάθε τομέα δραστηριότητας με βάση τα αποτελέσματα των διαγνώσεων ως προς την υφιστάμενη κατάσταση και τα διακυβεύματα. Οι συναντήσεις επικύρωσαν τα αποτελέσματα αυτά, συνέβαλλαν στη διατύπωση εκ των κάτω, αξιολογήσεων και διαμόρφωσαν συγκεκριμένες προτάσεις. Στη συνέχεια, οι προτάσεις για κάθε τομέα συζητήθηκαν με τις τεχνικές επιτροπές κατά τη διάρκεια των τριών κεντρικών Συνεδρίων (Λευκωσία-Ιούνιος-Ιούλιος 2018, Φεβρουάριος 2019).

Οι συμμετέχουσες ομάδες δρώντων (τοπικοί εκπρόσωποι, κοινοτάρχες, εκπρόσωποι της Δημόσιας Διοίκησης) συνέβαλλαν στην διατύπωση αναπτυξιακών τομεακών και οριζόντιων στόχων και κοινών προσανατολισμών ενώ, διερευνήθηκαν τα βήματα για την επίτευξή τους (προς ένα εναλλακτικό τουρισμό, ανάδειξη της διακριτής ορεινής οικονομίας, κτλ.). Στη συνέχεια, προσδιορίστηκε ο τρόπος με τον οποίο η τοπική κοινωνία αντιλαμβάνεται τη διαδρομή την οποία πρέπει να διανύσει για να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα (προβλεπόμενα μέσα και στάδια). Πχ οργανωμένη και συντονισμένη συνεργασία με τη δημόσια διοίκηση, δημιουργία συμπλεγμάτων, οργάνωση των παραγωγών και επιχειρηματιών, ενδυνάμωση της ΑΝΕΤ κτλ.

5.2 Αποτελέσματα των διαβουλεύσεων -διατύπωση του αναπτυξιακού Οράματος

Οι διαβουλεύσεις οργανώθηκαν σε κάθε μια από τις 9 περιοχές του Τροόδους. Βασίστηκαν στη γνώση της περιοχής από τη μελέτη και το σχεδιασμό της προηγούμενης στρατηγικής συμπεριλαμβανομένης και της μεθόδου GOPP (2009), καθώς και στα στοιχεία της επιτόπιας έρευνας που εκπονήθηκε σε κάθε μια από τις 114 κοινότητες καθόλη τη διάρκεια του 2018. Η εστίαση στις ιστορικές περιοχές έγινε για τους εξής λόγους:

- α)** οι ιστορικές περιοχές παρά το σχετικά μικρό μέγεθος χαρακτηρίζονται από διακριτή γεωγραφική και ιστορική συνοχή και σε μεγάλο βαθμό παραγωγική ταυτότητα,
- β)** η θεμελίωση της εδαφικής οντότητας του Τροόδους έχει ανάγκη από τη δικτύωση, τη συνεργασία και τη συμπληρωματικότητα των τομέων και δράσεων αυτών των περιοχών,
- γ)** η διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων του Τροόδους θα βασισθεί και στην ταυτότητα και διακριτότητα της κάθε υποπεριοχής.

Η συνάθροιση και ο συνδυασμός των μεθόδων και πληροφοριών στο εσωτερικό της μεθοδολογίας που παρουσιάστηκε παραπάνω, επέτρεψε την διατύπωση από τους κατοίκους των προβλημάτων και δυνατοτήτων της κάθε περιοχής αλλά και τη σύγκριση με την προηγούμενη όχι αρκετά μακρινή μελέτη της περιοχής του 2009. Ο κεντρικός στόχος ήταν να εντοπισθούν οι κοινές αδυναμίες, οι συμπληρωματικότητες, οι συνέργειες και οι «οικονομίες κλίμακες» που θα μπορούσαν να διαμορφωθούν σε επίπεδο Τροόδους.

Η ανάλυση του περιεχομένου των διαβουλεύσεων δείχνει μια μικρή μετατόπιση σε σχέση με τις διαπιστώσεις στις οποίες είχε καταλήξει η εφαρμογή της GOPP πριν μια περίπου δεκαετία. Τότε είχε διαφανεί ότι ο διάλογος παρέμεινε εγκλωβισμένος σε τοπικιστικές διεκδικήσεις και σε αναφορές σε βασικά ζητήματα που αφορούν το χώρο (γήρανση, έξοδος νέων, ανεπαρκείς υποδομές, εγκατάλειψη γεωργίας, αδύναμη τουριστική αξιοποίηση, κτλ.). Σήμερα, διαφαίνεται μια στροφή προς τομείς και θέματα που τίθενται στην κλίμακα του Τροόδους και άπτονται των οργανωτικών ικανοτήτων των παραγωγικών ομάδων, των φορέων και της περιοχής σε σχέση με την προώθηση της ανάπτυξης.

Κατά την άποψη της ομάδας μελέτης, αυτό συμβαίνει γιατί υπάρχει πλέον μια νέα γενιά κοινοταρχών με πιο ανοιχτούς ορίζοντες αλλά και νέων με σπουδές οι οποίοι επιλέγουν συνειδητά να παραμείνουν στον τόπο τους. Επίσης, οι μεσήλικες φαίνεται να αντιλαμβάνονται κάποιες θετικές προοπτικές που διανοίγονται για την περιοχή. Παρά το γεγονός ότι διαθέτουν ελάχιστη εμπειρία ως προς το ρόλο τους στο συμμετοχικό σχεδιασμό και προγραμματισμό, 15 χρόνια μετά την είσοδο της Κύπρου στην Ε.Ε., αντιλαμβάνονται τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ευρωπαϊκές πολιτικές για τις ορεινές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτών των δυνατοτήτων τα προβλήματα εστιάζονται όλο και περισσότερο στην απόκτηση οργανωτικής ικανότητας, αξιοποίησης σχέσεων και δικτύωσης (συμπλεγματοποίηση, διακυβέρνηση, δικτυώσεις, προβολή διακριτών χαρακτηριστικών περιοχής και προϊόντων, κτλ.).

Συνειδητοποιείται η ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής μιας Εθνικής Στρατηγικής για τις Ορεινές Κοινότητες και ότι κεντρικός πυλώνας σ' αυτή την προσπάθεια θα πρέπει να είναι ο συντονισμός της συνεργασίας μεταξύ Κυβέρνησης, Δημόσιας Διοίκησης και περιοχής Τροόδους. Το Τρόδος επειδή δεν διαθέτει εμπειρία στους τομείς της συνεργασίας και του συντονισμού καλείται να διαμορφώσει τη δική του δομή διακυβέρνησης ώστε να ενεργοποιήσει τους φορείς και δρώντες του στο πλαίσιο της ΕΣΑΟΚ.

Αυτό το κοινό υπόστρωμα των προβλημάτων και των τρόπων αντιμετώπισής τους ανέδειξε κοινούς τομείς παρέμβασης για το σύνολο των περιοχών του Τροόδους και αποτέλεσε το πλαίσιο για τον προσδιορισμό και τη διατύπωση του **οράματος του Τροόδους**:

**Οι ορεινές κοινότητες Τροόδους
να συγκροτηθούν σε αναπτυξιακή οντότητα και να αποτελέσουν,
ελκυστικό τόπο διαβίωσης, με οικονομία υψηλής αξίας βασισμένη στην
κληρονομιά τους και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον**

Το παραπάνω συναινετικό όραμα αποτελεί το σημείο εκκίνησης για την εξασφάλιση της λογικής, της σύγκλισης και της συνοχής των αποφάσεων και της επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας της ΕΣΑΟΚ. Το όραμα είναι σε πολύ υψηλό βαθμό κοινό, αποδεκτό, λειτουργεί ως κίνητρο και αναγγέλλει τις προθέσεις των Τροοδιτών για το μέλλον.

Το αναπτυξιακό όραμα καθόρισε τον στόχο του σχεδιασμού και της ανάπτυξης της περιοχής, ο κύριος προσανατολισμός και σκοπός του οποίου είναι η εφαρμογή της βιώσιμης «εδαφικής

ανάπτυξης» στην περιοχή, με την ενσωμάτωση του πλαισίου ζωής, τη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάδειξη μιας ορεινής οικονομίας υψηλότερης αξίας.

Η διατύπωση του αναπτυξιακού οράματος προσδιόρισε πολυτομεακούς προσανατολισμούς και τις σχετικές δράσεις που καθοδηγούν και πλαισιώνουν τα διάφορα σχέδια που θα πρέπει να λάβει υπόψη ο στρατηγικός προγραμματισμός: σχέδιο για τη νέα ορεινή οικονομία, Δήλωση Πολιτικής, πολιτική υποδοχής νέου πληθυσμού, κλπ. Τη σημαντικότητα αυτών των θεμάτων προσδιορίζουν κυρίως, οι συμπληρωματικότητες και οι συνέργειες οι οποίες μπορούν να αναπτυχθούν στο εσωτερικό του εδαφικού συστήματος της περιοχής Τροόδους.

Επίσης, η στρατηγική του οράματος βρίσκεται ανάντη της διαδικασίας χωροταξικού σχεδιασμού. Αποτελεί το πρώτο βήμα για την έκφραση της επιθυμητής αλλαγής, δίνει κατευθύνσεις στην ανάπτυξη της περιοχής: οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει ότι αναγνωρίζει την ανάγκη των χωροταξικών ρυθμίσεων.

5.3 Ο ρόλος της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΚΔ) στην εφαρμογή του οράματος

Ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ επιβάλλεται να καθορίσει επακριβώς τις σχέσεις και τις δομές παρεμβάσεων και συντονισμού μεταξύ Κέντρου και περιοχής Τροόδους για δύο λόγους:

1. Η περιοχή Τροόδους δεν συνιστά διοικητική ούτε πολιτική ενότητα.

Η διερεύνηση της κατάλληλης μορφής και του εύρους της συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο των εθνικών και ευρωπαϊκών αναπτυξιακών πολιτικών και τις μεταρρυθμίσεις που έχει θέσει σε διαδικασία προώθησης η ΚΔ με σημαντικότερη, αυτή της αποκεντρωμένης συνεργασίας.

Στην πραγματικότητα, η οργάνωση της συνεργασίας και του συντονισμού στο εσωτερικό της περιοχής Τροόδους, αποτελεί από τη μια, καθοριστικό παράγοντα για τον προσδιορισμό της αποστολής της ΚΔ ως προς την προώθηση των στόχων της ΕΣΑΟΚ, από την άλλη, προαπαιτούμενο για τη διαμόρφωση και λειτουργία πολυεπίπεδης διακυβέρνησης για την εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ. Η περιοχή Τροόδους, ως ο ένας από τους δύο πόλους της συνεργασίας, καλείται να συγκροτηθεί σε αναπτυξιακή οντότητα στηριζόμενη στο εδαφικό της σύστημα που απαρτίζουν οι οικονομικοί δρώντες, οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι και η κοινωνία των πολιτών της. Επιχειρησιακό βραχίονα αυτού του συστήματος μπορεί να αποτελέσει η Αναπτυξιακή Εταιρεία η οποία λειτουργεί ως ΝΠΙΔ. Η εμπειρία και η πρακτική της Ε.Ε. δείχνουν ότι ρόλος της ΑνΕΤ είναι αναντικατάστατος όσον αφορά το πεδίο του συμμετοχικού σχεδιασμού και της ενεργοποίησης του τοπικού πληθυσμού και των ιδιαίτερων ομάδων δρώντων για θέματα που σχετίζονται με την τοπική εδαφική ανάπτυξη (ιδιότυπα προϊόντα, κτλ.). Τον ουσιαστικό ρόλο αυτής της εφαρμογής μπορεί να αναλάβει το Γραφείο του Επιτρόπου για τις Ορεινές Κοινότητες συντονίζοντας τις τομεακές παρεμβάσεις των υπουργείων και των αρμόδιων κυβερνητικών τμημάτων και τους τοπικούς φορείς και δρώντες.

2. Η Κύπρος δεν διαθέτει ορεινή πολιτική ούτε επομένως, προσδιορισμένη αποστολή η οποία θα οδηγούσε στη δήλωση για το όραμα και τους στόχους του στρατηγικού σχεδίου.

Αυτό σημαίνει ότι προηγείται η δήλωση για το όραμα γιατί η Κυπριακή Δημοκρατία μόλις έχει αποφασίσει να ξεκινήσει ένα νέο σχέδιο για να οργανώσει τις στρατηγικές της παρεμβάσεις και να δημιουργήσει τις απαραίτητες δομές και υπηρεσίες. Στην περίπτωση αυτή, το όραμα καθοδηγεί την περιγραφή της αποστολής. Η δήλωση οράματος διαθέτει ισχυρή βάση νομιμοποίησης εφόσον λαμβάνει υπόψη α) το πλαίσιο των ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών, β) τη θέση της περιοχής του Τροόδους στο εσωτερικό της κυπριακής επικράτειας ως χώρου ωφέλιμου για την Κυπριακή δημοκρατία και παραγωγού εθνικής σημασίας πόρων καθώς και γ) τις αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής.

Επομένως, η δήλωση Οράματος προσδιορίζει τον σκοπό όχι μόνο της τοπικής κοινωνίας αλλά και του κράτους. Το γεγονός αυτό δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο περιεχόμενο και στους στόχους του οράματος αλλά και χρονικό βάθος. Η συμβατότητα των στόχων του οράματος με τις πολιτικές της Ε.Ε. και της Κύπρου υποβοηθά τη διατύπωση της δήλωσης αποστολής.

Το όραμα παρουσιάζει μια μελλοντική και επιθυμητή κατάσταση για ένα «δύσκολο» τμήμα της επικράτειας της Κυπριακής Δημοκρατίας όπως είναι οι ορεινές κοινότητες, η βούληση της οποίας είναι να καταστούν αυτές ζωντανοί τόποι. Η υιοθέτηση της αρχής της ορεινότητας (εθνική αλληλεγγύη, εδαφική και κοινωνική δικαιοσύνη) από την Κυπριακή Δημοκρατία θα αποτελέσει πράξη αναγνώρισης του ίδιου του οράματος και των στοχεύσεών του. Το όραμα και η αρχή της ορεινότητας θα δημιουργήσουν αξία για την τοπική κοινωνία (προσδοκίες) και το κράτος (δεσμεύσεις, συμμετοχή Δημόσιας Διοίκησης). Σχηματοποιούν την αναπτυξιακή κατεύθυνση και αποτελούν βασικό πυλώνα της διαδικασίας λήψης στρατηγικών αποφάσεων. Σ' αυτό το πλαίσιο, η δήλωση αποστολής παρέχοντας μια διαδρομή για να υλοποιηθεί το όραμα, ορίζει το ρόλο και τις υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η αποστολή της προκύπτει από το σύνταγμα, τη συμμετοχή της στην Ε.Ε., και τις πολιτικές της στην περιοχή. Η διατύπωση της αποστολής πρέπει να εκφράζει την προσαρμογή της δημόσιας παρέμβασης στις νέες δυναμικές που αναπτύσσονται διεθνώς και στο πλαίσιο πολιτικής της Ε.Ε..

Το πλαίσιο και το περιεχόμενο της δήλωσης αποστολής ορίζει η αρχή της ορεινότητας μέσα από την οποία διατυπώνεται η πρόθεση και η υποχρέωση της Κυπριακής Δημοκρατίας να συνδράμει στην αναζωογόνηση της περιοχής. Η συνδρομή αυτή καθορίζεται με βάση την αμοιβαιότητα: το κράτος συνδράμει και η περιοχή του Τροόδους έχει την υποχρέωση να διαχειρισθεί με τρόπο αειφορικό τους εθνικούς πόρους που διαθέτει.

Η **αποστολή** παρουσιάζει την συνδρομή του κράτους με τον μηχανισμό του αλλά και την συνεργασία του με άλλους φορείς για να φέρει σε πέρας την εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ σε ένα νέο πλαίσιο διακυβέρνησης. Η δήλωση της αποστολής είναι:

«Συντονισμός της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ και κινητοποίηση των διαθέσιμων παραγωγικών, κοινωνικών, πολιτιστικών περιβαλλοντικών και χρηματοδοτικών πόρων, για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των ορεινών κοινοτήτων (βελτίωση των εισοδημάτων και των συνθηκών διαβίωσης), σε συνεργασία με τις κοινότητες και τους τοπικούς φορείς».

Η συμβατότητα μεταξύ δήλωσης οράματος και δήλωσης αποστολής θα συμβάλλει στην κινητοποίηση της κοινωνίας του Τροόδου για την επίτευξη των στόχων που θα καθορισθούν, ακόμη και αν είναι φιλόδοξοι στόχοι, με την προϋπόθεση ότι αυτοί θα είναι Ειδικοί, Μετρήσιμοι, Εφικτοί, Σχετικοί και Έγκαιρης πραγματοποίησης – ΕΜΕΣΕ- («SMART»). Οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να παρουσιάζουν τις δεσμεύσεις ως προς τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν, από το σύνολο των εμπλεκόμενων πλευρών μέσω της διακυβέρνησης.

Η δήλωση οράματος πρέπει να αφομοιωθεί στην κουλτούρα της Δημόσιας Διοίκησης η οποία έχει μέρος της ευθύνης για την επικοινωνία του οράματος. Επιπλέον, η αποστολή πρέπει να υποβάλλεται σε εσωτερική αξιολόγηση και εξωτερική αξιολόγηση. Η εσωτερική αξιολόγηση εστιάζει στο πώς τα μέλη της Δημόσιας Διοίκησης ερμηνεύουν τη δήλωση αποστολής τους (κατανόηση όσον αφορά το ρόλο της διακυβέρνησης, δυσκολίες για θεσμικές αλλαγές οι οποίες περιορίζονται στις ορεινές κοινότητες). Η εξωτερική αξιολόγηση- η οποία περιλαμβάνει το σύνολο των εμπλεκόμενων - είναι πολύτιμη, δεδομένου ότι προσφέρει μια διαφορετική προοπτική (η εμπεδωμένη παράδοση στην τοπική κοινωνία ότι όλα τα κάνει το Κράτος).